

ปัจฉิมลิขิต ๒

ว่าด้วยหลุมพรางประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยต้องมีศีลธรรมเป็นรากฐาน ไม่อย่างนั้น จะเป็นประชาธิปไตยไม่ได้ ที่พูดกันว่า ประชาธิปไตยดีกว่าระบบใดนั้น หลับตาพูด คนไทยนับถือฝรั่งเป็นอาจารย์ เมื่อฝรั่งเขาว่าอย่างไร ก็พูดตามกันไปอย่างนั้นว่า ประชาธิปไตยนี้ เพื่อประชาชน ของประชาชน โดยประชาชน แต่ลืมพูดไปว่า ที่มีศีลธรรม

เมื่อไม่มีศีลธรรมเป็นพื้นฐานแล้ว ระบบประชาธิปไตยนั้นแหละจะเป็นระบบที่เลวร้ายที่สุดแห่งระบบทั้งหลาย มีเผด็จการเสียดีกว่า.....

พุทธทาสภิกขุ^๑

ผู้สื่อข่าว: “นี่แสดงว่า ในแง่กฎหมาย ขอให้ถูกกฎหมายเท่านั้นก็พอ ไม่ต้องพูดถึงจริยธรรมใช่หรือไม่”

สุวรรณ วลัยเสถียร “คือผมวันนี้ ไม่ได้มาพูดเรื่องจริยธรรม ต้องขอภัยจริง ๆ ไม่ได้มาโฟกัสตรงนี้ครับ ผมก็มั่นใจว่า ทุกอย่างตรงไปตรงมา”^๒

“รัฐบาลที่มีแต่กลุ่มพวกพ้องพ่อค้าวาณิชย์ บางทีจะเลวที่สุดในบรรดา รัฐบาลทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าของประเทศใด ๆ”

อดัม สมิธ ค.ศ. ๑๗๗๖^๓

เท้าความ

ในช่วงของ “ปัจฉิมลิขิต” ครั้งแรกว่าด้วย “ปฏิรูปการเมือง” ได้นำเอาข้อสังเกตของทั้งนักวิชาการ และสื่อมวลชนมาพิเคราะห์ทบทวนกันดู ซึ่งสรุปใจความได้ว่า ขณะนี้เศรษฐกิจการเมืองไทยได้พัฒนา มาถึงจุดที่เป็นปัญหาขัดแย้งแข่งดีระหว่าง “ทุนใหญ่และทุนขุนนาง” กับ “ทุนหัวเมืองท้องถิ่น” หรือตีวงให้ กว้างขึ้นไปก็เป็นระหว่าง “ทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น” กับ “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” เป้าหมายหลักของการปฏิรูปการเมืองก็คือ เปิดช่องทางให้กลุ่มทุนใหญ่หรือทุนชาติดังกล่าวได้ขึ้นสู่อำนาจรัฐโดยมี “นักบริหารมืออาชีพเข้าไปเป็นรัฐมนตรีมากขึ้น” เพื่อเป็นทางออกให้กับ “ลัทธิเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ”

ข้อสังเกตที่ว่านี้ มีส่วนถูกต้องตรงที่หยิบยกเอาประเด็นเรื่องกลุ่มทุนใหม่ขึ้นมาอธิบาย ประกอบการนำเสนอแนวทางปฏิรูปการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วยให้ได้ตระหนักกันถึงพัฒนาการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจการเมืองไทย ซึ่งตั้งเค้ามาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ เมื่อกลุ่มทุนภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทในเวทีอำนาจการเมืองโดยตรงยิ่ง ๆ ขึ้นโดยลำดับ และทั้งเห็นพ้องกับ

ข้อวิพากษ์ต่อระบบและพฤติกรรม “นักเลือกตั้ง” จากฐานอำนาจของกลุ่ม “ทุนท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น” ซึ่งเป็นสมมุติฐานที่มาของปัญหาความชั่วร้ายนานัปการในบ้านเมือง และเป็นเหตุให้ต้องมาคิดอ่านทำการปฏิรูปการเมืองกันครั้งแล้วครั้งเล่า

ข้อที่ไม่อาจเห็นด้วยเลย ก็ตรงที่ไปที่กักเอากลุ่มทุนใหม่มาเป็นคำตอบ และทางเลือกสำหรับปฏิรูปการเมือง ในขณะที่เดียวกันกับที่มองข้ามละเลยพื้นฐานทางสังคมและชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคเกษตรชนบท ซึ่งต้องตกอยู่ภายใต้อุ้งระบอบอำนาจนิยมในรูปแบบต่างๆ ของศูนย์อำนาจส่วนกลางตลอดมา ในประการสำคัญเราคงต้องถามตัวเองเสียก่อนว่า เราเรียนรู้เรื่องของ “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” เพียงใด รวมถึงลัทธิอุดมการณ์ที่เรียกว่า “เสรีนิยมทางเศรษฐกิจ”

คงจะเป็นเพราะมุงยึดถือเอา “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” เป็นที่ตั้งนี้เอง รัฐธรรมนูญ “ฉบับประชาชน” ๒๕๔๐ จึงต้องแทรกไว้ด้วย มาตรา ๘๗ กำหนดให้ “รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจเสรี โดยอาศัยกลไกตลาด” หรือเป็นที่รู้จักในนามของ “เศรษฐกิจตลาดเสรี” ข้อนี้เป็นจุดแบ่งระหว่างกระแสปฏิรูปการเมือง ๒๕๓๕-๔๐ กับที่กำลังเป็นปัญหาวิกฤตในปี ๒๕๔๙ นี้ หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญ “ฉบับประชาชน” มาไม่ถึง ๙ ปี ครั้งแรก โดยพื้นฐาน มีสมมุติฐานมาจากกระแสชนชั้นกลางพากันต่อต้านรัฐประหาร “หลงยุค” ของคณะผู้รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (ร.ส.ช) และรัฐบาลทหารภายใต้การนำของพลเอกสุจินดา คราประยูร แต่มาในคราวนี้เป็นปัญหาวิกฤตอันเกิดแต่ “ระบอบทักษิณ” หรือ “ทักษิโนมิสต์” ซึ่งจัดอยู่ในแนวของ “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” อย่างลงตัว และมีความซับซ้อนมากมาย แตกต่างห่างไกลกับกรณีของเผด็จการทหาร เรียกได้ว่า เวทีอำนาจเศรษฐกิจการเมืองไทยได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปแล้วเกือบโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุที่เป็นระบอบอำนาจที่เปิดช่องให้อำนาจสถานะความชอบธรรมตามกฎกติการะบอบรัฐธรรมนูญ “ประชาธิปไตย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งอ้างได้ว่า เป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งทั่วไปด้วยคะแนนเสียงข้างมาก

ทั้งในขณะเดียวกัน สิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจการเมืองก็ได้แผ่กระจายออกไปในหมูชนชั้นกลางนายทุน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในกระแสการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ครั้งเหตุการณ์ “มหาวิปโยค” ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือ ทั้งในพรรคไทยรักไทยและคณะรัฐบาล ได้มี “กลุ่มคนตุลา” ระดับนำเข้าร่วมอยู่เป็นจำนวนมากไม่น้อยตั้งแต่แรกเริ่มของการก่อตั้งพรรค “ระบอบทักษิณ” หรือ “ทักษิโนมิสต์” จึงเป็นระบอบของอำนาจและผลประโยชน์ทับซ้อนโดยธรรมชาติ ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่จะต้องมีการตรวจสอบอะไร ในเมื่อตกอยู่ในเงื้อมมือของคนกลุ่มเดียวพรรคเดียวกัน และใช้อำนาจการปกครองในนามของระบอบรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย

เงื่อนไขปมปฏิรูปประชาธิปไตย

ประเด็นก็คือว่า ตัวระบอบรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตยนั้นเองที่เป็นปัญหา เป็นโจทย์ที่จะต้องสะสางทำความเข้าใจในห้วงของกระแสปฏิรูปการเมืองรอบสองนี้ เริ่มต้นที่เดียว ถ้าจะพิเคราะห์ย้อนอดีตไปถึงกระแสปฏิรูปการเมืองของอังกฤษ ซึ่งกล่าวได้ว่ามีกำเนิดที่มาจาก “กฎหมายปฏิรูป” (Reform Bill) ปี ค.ศ. ๑๘๓๒ คือเมื่อกว่า ๑๗๐ ปีมาแล้ว เพื่อขยายสิทธิออกเสียงเลือกตั้งออกไปครอบคลุมถึงกลุ่มชนชั้นกลางนายทุน จากแต่เดิมที่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นขุนนางเจ้าที่ดิน และมีพัฒนาการต่อๆ

มาจนถึงเป็นระบบสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วไป อย่างที่เรารู้จักมักคุ้นกันในทุกวันนี้ แต่ในเบื้องใต้ของรูปแบบสถาปนาระบบรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย ที่ว่านี้ ซึ่งมีมองข้ามกัน ก็คือ เจตนารมณ์เพื่อเป็นฐานรองรับสถานะความชอบธรรมในสิทธิประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นกลางนายทุนอุตสาหกรรมที่ขยายตัวเติบโตใหญ่ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจในสังคมการเมืองของอังกฤษนั่นเอง ระบบรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย จึงเป็นระบอบอำนาจของยุคทุนนิยมโดยแท้

ยิ่งไปกว่านั้น กระแสการปฏิรูปการเมืองยังขยายวงไปถึงเป็นการปฏิวัติระบบนิติศาสตร์ โดยนิยามความหมายของ “กฎหมาย” ให้เป็นแต่เพียงคำสั่งหรือคำบัญชาของอำนาจองค์อธิปัตย์ ซึ่งก็ได้แก่สถาบันรัฐสภาอันเป็นอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง กฎหมายมีคุณค่าเป็นเพียงเครื่องมือหรือกลไกของระบบอำนาจแท้ๆ ซึ่งแตกต่างตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิงจากหลักคิดแต่เดิมที่ว่า กฎหมายเป็นกฎระเบียบสังคมที่ถือกำเนิดมาจากกฎธรรมชาติ จารีตประเพณีและความคิดความเชื่อของสังคมและชุมชนโดยรวม ไม่ใช่บัญชาลงมาจากอำนาจเบื้องบน โดยนัยนี้ ระบบนิติศาสตร์ใหม่และกฎหมายที่รัฐสภาบัญญัติขึ้น จึงเท่ากับเป็นอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด สังคมไทยเราก็รับเอาหลักนิติศาสตร์และระบบกฎหมายเดียวกันนี้มาประยุกต์ใช้ตั้งแต่ยุคการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยภายใต้อำนาจอิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตก ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ตรงที่ว่า ในบริบทของโครงสร้างและสังคมวัฒนธรรมตะวันตกอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของกฎหมายและระบบนิติบัญญัติที่ว่านี้ เป็นระบบที่ดำรงอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างการถ่วงดุลของสิทธิอำนาจประชาคมส่วนท้องถิ่น และวัฒนธรรมทางการเมือง ไม่ใช่ปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างตกอยู่ใต้อำนาจบารมีการอุปถัมภ์ของชนชั้นปกครอง อย่างเช่นในสังคมการเมืองของไทยเรา

ภายใต้ระบบโครงสร้างรวมศูนย์อำนาจและวัฒนธรรมอุปถัมภ์เช่นนี้ บรรดาระบบสถาบันการเมืองทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าจะคิดค้นขึ้นมาจากตำรับตำราสูงส่งสักเพียงใดก็ตาม ในที่สุดแล้วก็ย่อมจะกลายเป็นเครื่องมือกลไกรับใช้อำนาจอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในกรณีเช่นนั้น ประชาธิปไตยที่ปากกันต่อสู้ให้ได้มาด้วยความอดทนเหนียวยาก และแม้กระทั่งถึงขั้นเสียเลือดเนื้อ อย่างดีก็จะมีคุณค่าความหมายเป็นแต่เพียงประชาธิปไตยใน “รูปแบบ” ปราศจากเนื้อหาสาระใดๆ ดังเช่นที่สังคมการเมืองไทยต้องเป็นมาโดยตลอด ผลงานปฏิรูปการเมือง ๒๕๓๕-๔๐ ก็เป็นเช่นนี้ภายใต้รัฐธรรมนูญที่ได้ชื่อว่า “ฉบับประชาชน”

ผลที่ตามจากปฏิรูปการเมือง ๒๕๔๐ ก็เป็นดังที่เห็นๆ กันอยู่ กล่าวคือ สังคมการเมืองไทยยังคงผูกติดอยู่กับวัฏจักรของการผลัดเปลี่ยนอำนาจภายในแวดวงของกลุ่มอำนาจต่างๆ หากแต่ที่ว่ามาในขั้นนี้มีความแตกต่างอย่างป็นนัยสำคัญ ตรงที่ระบบอำนาจตกอยู่ในมือของกลุ่มทุนซึ่งมีสายสัมพันธ์อยู่ในเครือข่ายของระบบทุนและตลาดโลก หรือที่มาใช้เรียกอย่างแบบคายน่าว่า “ทุนชาติที่เป็นพันธมิตรกับทุนนานาชาติ” ดังกล่าวข้างต้น พรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จัดเข้าอยู่ในลักษณะนี้อย่างเหมาะเจาะ เป็นผลพวงจากพัฒนาการระบบทุนไทยในรูปแบบใหม่ โดยแยกตัวเป็นเอกเทศจากระบบ “ทุนขุนนาง” อย่างที่เคยเป็นมาในอดีต และดังนั้น จึงเป็นพรรคการเมืองที่มีทิศทางนโยบายเศรษฐกิจการเงินชัดเจน และเป็นพลวัตพร้อมด้วยระบบการจัดสรรอิทธิพลผลประโยชน์เฉพาะ

ของตนเอง ในแบบแผนที่เป็นสากล สอดคล้องต่อกระแสโลกาภิวัตน์ขึ้นโดยลำดับ หรืออีกนัยหนึ่ง กระบวนการผนวกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจตลาดโลก

โดยนัยของกระแสโลกาภิวัตน์ กลุ่มทุนและการเมืองแบบเก่า จึงตกอยู่ในสถานการณ์ของระบบ ล้าหลัง ซึ่งสูกองอมพร้อมที่จะเปิดประตูสู่อำนาจให้กับกลุ่มทุนและธุรกิจการเมืองใหม่ การก้าวขึ้นสู่เวที อำนาจของพรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หมายถึงเป็นการเสื่อมถอยของกลุ่ม “ทุน ท้องถิ่น อิทธิพลท้องถิ่น” อันเป็นฐานอำนาจระบบ “นักเลือกตั้ง” ความจริงแล้วพรรคไทยรักไทยเป็นเพียง พรรคหน้าใหม่ประกอบด้วยลูกพรรคแกนนำเพียงหยิบมือเดียว และก่อตั้งขึ้นไม่ทันชั่วข้ามคืน แต่นั่นก็ไม่ เป็นอุปสรรคอะไรที่จะสามารถก้าวทันต่อหน้าเหล่านักเลือกตั้งอาชีพ ซึ่งตั้งหน้าตั้งตาคอยสอดส่องแสวงหา หนทางแหล่งอำนาจและความมั่งคั่งอยู่แล้วเป็นกิจวัตร นี่คือตัวแทนของ “๑๖ ล้านเสียง”^๔ ที่ผู้นำพรรค ไทยรักไทยนำมาใช้อ้างอิงฐานะความชอบธรรมอย่างเบ็ดเสร็จ โดยเฉพาะในยามที่ต้องเผชิญกับ สถานการณ์ที่ต้องถูกตั้งคำถามท้าทายพฤติกรรมการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จและผลประโยชน์ทับซ้อน เหนือ กติกาใดๆ ตามรัฐธรรมนูญ แล้วในขณะที่เดียวกัน ยังได้รับเสียงแซ่ซ้องสนับสนุนอย่างพร้อมเพรียงเป็น เสียงอันหนึ่งอันเดียวกันในสถาบัน “ประชาธิปไตย” รัฐสภา

เรียนรู้อะไรจาก “ระบอบทักษิณ”

ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ นับได้ว่าเป็นหลักหมายของพัฒนาการเปลี่ยนแปลงสำคัญอีกช่วงหนึ่งในวิถีชีวิต เศรษฐกิจการเมืองไทย กล่าวคือ เป็นปีของวิกฤตเศรษฐกิจการเงินครั้งใหญ่ เดือนกรกฎาคม และการ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ “ฉบับประชาชน” เดือนตุลาคม ทั้งสองเหตุการณ์อาจพิเคราะห์สรุปได้อย่างไม่ ห่างไกลจากความเป็นจริงนักว่า ต่างประกอบเป็นปัจจัยเสริมซึ่งกันและกัน เป็นแรงหนุนการก้าวหน้าขึ้น สู่อำนาจของระบอบทักษิณ วิกฤตเศรษฐกิจเดือนกรกฎาคมสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวของรัฐบาล ชุดต่างๆ ก่อนหน้านั้น ที่นำพาเศรษฐกิจไทยเข้าสู่วงจรเศรษฐกิจตลาดโลก ตามรอยกลุ่มประเทศ อุตสาหกรรมใหม่ในเอเชียตั้งแต่ช่วงทศวรรษ ๒๕๒๐ จนกระทั่งถึงแก่หายนะจากวิกฤตปี ๒๕๔๐ ใน ส่วนของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ อันเป็นผลงานจากกระแสปฏิรูปการเมือง ๒๕๓๕-๔๐ ดังกล่าว ก็เป็นเครื่อง บ่งบอกชี้ชัดถึงวิกฤตศรัทธาต่อระบอบ “นักเลือกตั้ง” ซึ่งเติมไปด้วยการทุจริตคอร์รัปชันและไร้ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในท่ามกลางวิกฤตที่ประดังขึ้นมานี้ กลุ่มทุนใหม่ในรูปลักษณะของนักธุรกิจมหา เศรษฐีอย่าง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับพรรคไทยรักไทย จึงก่อตัวขึ้น พร้อมด้วยคำขวัญนโยบาย “คิด ใหม่ ทำใหม่” เสมือนหนึ่งเป็นการเปิดศักราชใหม่ของเศรษฐกิจการเมืองไทย เรื่องราวของตัว พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ตั้งแต่พื้นฐานของชีวิตครอบครัว ประสบการณ์ล้มลุกคลุกคลานในการต่อสู้สร้างฐานะ ทางเศรษฐกิจ จนกระทั่งประสบความสำเร็จร่ำรวยอย่างรวดเร็วจากธุรกิจโทรคมนาคม และในที่สุดเข้าสู่ เวทีการเมืองผ่านพรรคพลังธรรมของพลตรีจำลอง ศรีเมือง ร่วมเป็นรัฐมนตรีชั่วคราวสั้นๆ ในรัฐบาลชวน หลีกภัย ชุดแรก เหล่านี้เป็นเรื่องน่าสนใจ อย่างน้อยก็ในแง่มุมมองของปรากฏการณ์ทางการเมืองในยุคโลกา ภิวัตน์อันร้อนแรงแต่สำหรับในที่นี่ จุดสนใจจริง ๆ อยู่ที่หลักคิดและกระบวนการทัศน์อันเป็นต้นตอ พื้นฐานของนโยบายเศรษฐกิจของระบอบทักษิณ ซึ่งถือว่ามีนัยสำคัญจนได้รับขนานนามว่าทักษิณมิกซ์

(Thaksinomics) และสะท้อนออกมาชัดเจนด้วยสองสามประโยคจากปากของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เอง ในฐานะนายกรัฐมนตรี ที่ว่า :

*บริษัทก็คือประเทศ ประเทศคือบริษัท คล้ายกันครับ บริหารเหมือนกัน เป็น
การบริหารด้วยเศรษฐกิจทั้งนั้น ต่อไปนี่เป็นยุคของการบริหารด้วย
เศรษฐกิจ ไม่ใช่เป็นการบริหารด้วยตัวอื่น เศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด*^๕

ความจริงแล้ว แนวคิดทำนองนี้ไม่ใช่เพิ่งจะมาเกิดเอาในยุคของระบอบทักษิณ หากมีมาตั้งแต่ช่วง
รัฐบาล “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” ของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. ๒๕๒๓-๓๑) เมื่อสถานการณ์
บ้านเมืองคลี่คลายลงจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ “ขวาทิฆาตซ้ำย” ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ โดยมี
“ดริ่มทิมเศรษฐกิจ” จากภาคธุรกิจเอกชนเข้ามากุมบังเหียนทิศทางการนโยบายเศรษฐกิจโดยตรง ก็ได้
ประกาศตั้งฉายาประเทศไทยว่า “บรุษทร่วมไทย” หรือ Thailand Inc. ตามแบบอย่าง Japan Inc. ของ
ญี่ปุ่น ซึ่งพร้อมไปทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น เทคโนโลยี หรือตลาด ผิดกับเศรษฐกิจแบบพึ่งพาของไทย
ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา เศรษฐกิจการเมืองไทยในคราบของ “บรุษทร่วมไทย” ก็ก้าวกระโดดอย่างรวดเร็ว
เข้าสู่ “หลุมดำ” ในท่ามกลางกระแสคลื่นเงินลงทุนจากภายนอก เริ่มด้วยนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบให้เป็น
สนามการค้า” ภายใต้รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. ๒๕๓๑-๓๔) นโยบายการเปิดเสรีทางการค้า
ช่วง รัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน (พ.ศ. ๒๕๓๔-๓๕) และนโยบายการเปิดเสรีทางการเงินวิเทศธุรกิจ ภายใต้
รัฐบาลชวน หลีกภัย (พ.ศ. ๒๕๓๕-๓๘) จนในที่สุด ต้องถึงแก่ล้มละลายหายหน้าในช่วงรัฐบาลบรรหาร ศิลป
อาชา (พ.ศ. ๒๕๓๘-๓๙) ถึงกับต้องยอมประกาศลอยตัวค่าเงินบาทช่วงรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ
(พ.ศ. ๒๕๓๙-๔๐) ยิ่งผลให้ค่าเงินบาทตกลงไปอย่างฮวบฮาบ และส่งผลกระทบต่อเพื่อนไปทั่ว เพียง
เท่านั้นยังไม่พอรัฐบาลชวน หลีกภัย กลับเข้ามาเป็นรอบสอง (พ.ศ. ๒๕๔๐-๔๔) ก็เร่งรัดดำเนินมาตรการ
ฟื้นฟูเศรษฐกิจตามเกณฑ์เงื่อนไข “การปรับโครงสร้าง” ที่กำหนดแกมบังคับมาจากกองทุนการเงิน
ระหว่างประเทศ: ไอ.เอ็ม.เอฟ. พร้อมทั้งรวบรัดออกกฎหมายอันอื้อฉาว ๑๑ ฉบับ เปิดทางสะดวกให้กับ
ธุรกิจต่างชาติ เข้ามาครอบครองครอบงำเศรษฐกิจไทย ด้วยมาตรการต่างๆ อย่างเช่น การแปรรูป
รัฐวิสาหกิจ การประกอบธุรกิจของคนต่างชาติ และการฟ้องร้องคดีล้มละลาย ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นไปเพื่อ
ผลประโยชน์ของบรรดาบรรษัทข้ามชาติทั้งสิ้น ในนามของหลักการตลาดการแข่งขันโดยเสรี

ที่จำเป็นต้องลำดับความเป็นมาและผลกระทบต่อสิทธิอธิปไตยของชาติและประชาชน ก็เพื่อ
ประกอบการประเมิน “ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีโดยอาศัยกลไกตลาด” ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ดังที่อ้าง
ถึงข้างต้น รวมทั้งหลักนโยบาย “บริษัทก็คือประเทศ ประเทศคือบริษัท” ซึ่งส่อสำเนียงของความเป็น
เบ็ดเสร็จชัดเจน ภายใต้รัฐบาลทักษิณ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๔ -) อันเป็นผลจากชัยชนะการเลือกตั้งทั่วไปด้วย
คะแนนเสียงท่วมท้น “๑๖ ล้านเสียง” ตามที่ยกมาอ้างอิงกันไว้ ถึงฐานะความชอบธรรมแบบเบ็ดเสร็จ
เด็ดขาดของระบอบทักษิณโดยรวม ด้วยทัศนคติทำที่เช่นนี้เอง พ.ต.ท.ทักษิณ จึงวาดภาพตนเองเป็น
เสมือนประธานบริหารสูงสุดของบริษัท อย่างที่เรียกกันในหมู่นักข่าวต่างชาติว่า ซี.อี.โอ (Chief Executive
Officer) และทางด้านของประชาชนก็เปรียบเสมือนผู้ถือหุ้น ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้ารัฐบาลกับ
ประชาชนเป็นเพียงเรื่องของผลกำไรเป็นตัวเงิน และจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่
จับต้องได้ ซึ่งไม่เกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมจริยธรรมใดๆ ทั้งสิ้น แล้วความคิดความเชื่อแบบ ซี.อี.โอ นี้ ก็

ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลเท่านั้น หากยังแผ่ไปถึงตำแหน่งหัวหน้าเขตการปกครองท้องถิ่น
อย่างเช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วก็ลามปามไปถึงพยายามออกกฎหมายจัดตั้ง “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” ซึ่ง
ทั้งหมดล้วนแต่ขัดต่อหลักการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น และถูกต่อต้านอย่างกว้างขวาง

รวมความแล้วการบริหารประเทศภายใต้ระบอบทักษิณ จึงถือได้ว่าไม่ต่างอะไรกับการบริหาร
เศรษฐกิจหรือธุรกิจการค้า ซึ่งถูกขายแพง ที่นำผลสำเร็จความร่ำรวยในทำนองเดียวกันกับประสบการณ์
ชีวิตส่วนตัว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เอง ผลกำไรหรืออัตราการเพิ่มรายได้ประชาชาติเหล่าบรรดาผู้ถือหุ้น
เท่านั้น ที่เป็นเครื่องตัดสินความถูกต้อง หรือไม่ถูกต้อง ความคิดอ่าน ความต้องการ การตัดสินใจ และ
การกระทำของผู้บริหารในฐานะ ซี.อี.โอ เท่านั้น ที่เป็นตัวชี้ความถูกต้อง และอยู่เหนือกฎเกณฑ์ความชอบ
ธรรมใดๆ รวมทั้งรัฐธรรมนูญของประเทศ

เพียงแต่ว่าประเทศไทยไม่ใช่บริษัทธุรกิจการค้าแน่นอน และประชาชนก็ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ถือหุ้น
คอยแต่เก็บเกี่ยวผลกำไร หากเป็นหน่วยสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วยมวลสมาชิกผู้ทรงสิทธิ และ
ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในฐานะเสรีชน ดังนั้น จึงไม่เป็นที่แปลกประหลาดอันใด ที่ระบอบทักษิณ จึง
ต้องถูกต่อต้านอย่างกว้างขวางรุนแรง ดังที่ระเบิดออกมาเกิดเป็นวิกฤตร้ายแรงของบ้านเมืองอยู่ในขณะนี้
แล้วก็ไม่เกินความจริงที่ได้เคยมีผู้ตั้งข้อสังเกตทายทักเอาไว้ก่อนหน้านี้ไม่นานว่า “จุดตายทางการเมืองของ
พ.ต.ท.ทักษิณ ในอนาคต จึงคือความเบ็ดเสร็จ และการมีอิทธิพลทางความคิดของตัว พ.ต.ท.ทักษิณเอง”^๖

มองการณ์ข้างหน้าอย่างไร

บนพื้นฐานของปรากฏการณ์ “ระบอบทักษิณ” หรือ “ทักษิณโณมิกส์” และสถานการณ์แปรปรวน
ทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมวัฒนธรรม ตามที่ประมวลมาข้างต้น คำถามที่ตามมาก็คือว่า เราจะมี
หลักการและแนวทางอะไร และอย่างไร ในเรื่องการปฏิรูปการเมืองรอบสองที่กำลังถกเถียงเรียกร้องกันอยู่
ขณะนี้

ก่อนอื่นทีเดียว เพื่อความเข้าใจร่วมกันในท่ามกลางความสับสน จากกระแสเรียกร้องให้มีการ
แก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตราต่างๆ ซึ่งเน้นหนักไปในเรื่องของเกมกลไกเกี่ยวกับอำนาจเสียเป็น
ส่วนใหญ่ ขอให้เรามาเริ่มต้นกันที่เจตนารมณ์พื้นฐานของรัฐธรรมนูญ “ฉบับประชาชน” อันประกอบด้วย
เป้าหมายหลัก ๓-๔ ประการ ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน คือ เพื่อ “เป็นการส่งเสริมและคุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น
ตลอดทั้งปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้น” (อารัมภบท)

เป้าหมายเหล่านี้ เป็นการสะท้อนอย่างถูกต้องครบถ้วนถึงปัญหาวิกฤตการเมืองของไทยซึ่ง
เรื้อรังกันมาช้านานภายใต้ระบอบ “นักเลือกตั้ง” หากแต่ผลที่ได้รับหลังจากที่ใช้รัฐธรรมนูญไม่กี่ปี เราได้
“ระบอบทักษิณ” ซึ่งเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญต้องถูกแปลความหมายของ “เสถียรภาพและประสิทธิภาพ”
ให้กลับกลายเป็นความมั่นคงยั่งยืนของอำนาจเบ็ดเสร็จ โดยเสียงข้างมาก ข้อนี้เป็นเครื่องอธิบาย
อย่างชัดเจนเกี่ยวกับ “นโยบายประชานิยม” ของระบอบทักษิณ แต่ก็เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจสำหรับ
มหาชนคนไทยทั่วไป ทั้งนี้ทั้งนั้น จะถือเป็นข้อตำหนิตีเดียวน หรือวิพากษ์วิจารณ์กัน คงจะไม่ถูกต้อง

ที่เดี๋ยวนัก ด้วยเหตุจากปัญหาทุกข์สุขของประชาชนไม่เคยอยู่ในสายตาใส่ใจจริงจังในยุคสมัยก่อนๆ ในขณะเดียวกัน “ประชานิยม” ในอีกด้านหนึ่งที่สำคัญก็คือ เป็นการบั่นทอนทำลายสิทธิเสรีภาพ และขีดความสามารถการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและพัฒนาตนเอง จำเป็นต้องสยบอยู่ ภายใต้ระบอบอำนาจเบ็ดเสร็จตลอดไปไม่มีที่สิ้นสุด จริงอยู่ เรื่องปัญหาปากท้องและสวัสดิการเฉพาะหน้า มีความสำคัญยิ่งยวดแน่นอน แต่ที่แน่ๆ เห็นกันได้ชัดก็คือ ประชาชนคนไทยจะต้องขาดภูมิคุ้มกันจากนโยบายและการบริหารเศรษฐกิจการเงิน ค่อนข้างสับสนเสี่ยงแบบ ซี.อี.โอ.ของระบอบทักษิณ ยิ่งไปกว่านั้น คู่ขนานกันไปกับ “ประชานิยม” รัฐบาลพรรคไทยรักไทย ยังพยายามผลักดันนโยบายมาตรการต่างๆ ทั้งในระดับภูมิภาค โครงการ และระดับการเปลี่ยนโครงสร้าง อย่างเช่น ร่างกฎหมายเขตเศรษฐกิจพิเศษ การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน การเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรี และมาล่ำสุุดเรื่องของสนามบินสุวรรณภูมิ ซึ่งมีการวางแผนที่จะขยายอาณาบริเวณออกไปเป็น สุวรรณภูมิมหานคร ในอนาคตอันใกล้ ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ ล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อ สิทธิเสรีภาพ และความมั่นคงมนุษย์ รวมตลอดไปถึงเป็นการคุกคามต่อฐานทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นต้นทุนชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และของคนทั้งชาติ

ในประการสำคัญที่มักไม่เป็นที่สนใจของประชาชนคนไทยเท่าที่ควร ก็คือ ระบบวิธีการของ ซี.อี.โอ. พยายามจัดการหักหาญผลักดันนโยบายและโครงการต่างๆ เหล่านี้โดยผลการ ไม่สนใจยึดกับ กฎเกณฑ์หรือขั้นตอนดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เพื่อเป็นหลักประกันความโปร่งใส และธรรมาภิบาล ซึ่งกำลังเป็นปัญหาวิกฤติในวงการ ซี.อี.โอ. ทั่วโลก

รวมความแล้ว ปัญหารากฐานสำคัญที่สุดจึงอยู่ที่โอกาสและขีดความสามารถในหมู่มหาชนคนไทยเอง ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงก่อนสิ่งอื่นใด แก่นสารของการปฏิรูปการเมืองอยู่ที่ตรงนี้ เป็นประเด็นอันควรค่าแก่การใคร่ครวญแสวงหาสู่ทางให้บังเกิดผลเป็นจริง เพื่อว่าเศรษฐกิจและการเมืองการปกครองของไทย จะได้บรรลุถึงความเป็นประชาธิปไตย ในเนื้อหาสาระโดยแท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของรูปแบบ ดังที่เชื่อกันตลอดมา จุดสำคัญที่จำเป็นต้องตระหนักกันให้มากๆ ก็คือ การปฏิรูปประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องของสูตรสำเร็จที่พยายามถอดต้นแบบกันมาจากในบริบทเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมอื่น โดยปราศจากพื้นฐานความเข้าใจในประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมของตนเอง โดยนัยนี้ การปฏิรูปการเมืองประชาธิปไตย จึงไม่ได้มีความหมายแต่เพียงการแสวงหาระบบที่ดีมีความเหมาะสม หากโดยสาระเป็นเรื่องของกระบวนการพัฒนาการ ซึ่งไม่มีอะไรดีไปกว่าเปิดโอกาสให้มหาชนคนไทย ผู้เป็นเจ้าของชีวิตและจินตนาการของตนเอง ได้เข้ามาเป็นดับทบาทหลักในภารกิจปฏิรูปรอบสองนี้

เสนห์ จามริก
กรกฎาคม ๒๕๔๙

บันทึก

^๑ พุทธทาสภิกขุ: *ฟ้าสว่างทางธรรม* ธรรมทานมูลนิธิและธรรมสภา จัดพิมพ์ในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาสภิกขุ พ.ศ.๒๕๔๙ ที่ระลึกฌาปนกิจ แพทย์หญิงสุดสวาท สายหู ๓๐ เมษายน ๒๕๔๙ หน้า ๑๓๕-๓๖

^๒ สุวรรณ วลัยเสถียร ในฐานะโฆษกตระกูลชินวัตรและดามาวงศ์ ตอบข้อซักถามสื่อมวลชนเกี่ยวกับประเด็นการเสียภาษี ในการแถลงข่าวเมื่อ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ กรณี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ชายหุ้นชินคอร์ปของบริษัท Ample Rich Investment Ltd. ให้กับนายพานทองแท้กับนางสาวพิณทองทา ชินวัตร (ที่มข่าวหุ้นการเงิน FinanceThai.com)

^๓ คัดแปลจาก Edward J. Harphan, “Economics and History: Book II and III of The Wealth of Nations”, *History of Political Thought* Vol.xx, no.3, Autumn 1999 หน้า ๔๕๕

^๔ ดังที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในฐานะหัวหน้าพรรคไทยรักไทย อ้างถึงคะแนนเสียง ๑๖ ล้านเสียง หลังการเลือกตั้งทั่วไปตอนต้นปี ๒๕๔๘ (*ผู้จัดการออนไลน์* ๔ เมษายน ๒๕๔๘) เป็นการยืนยันในความชอบธรรมของการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ โดยไม่ได้คำนึงแม้แต่แต่น้อยว่ามีนัยเท่ากับแบ่งแยกประเทศ ทั้งคนและพื้นที่ ในขณะที่เดียวกับที่ใช้มาตรการปราบปรามรุนแรงต่อผู้คนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยข้อหว่าเป็นขบวนการแบ่งแยกดินแดน

^๕ ปาฐกถา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ๒๕๔๕ อ้างถึงใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร: “ทักษิณโถมิกส์” ใน *ชำแหละทักษิณโถมิกส์*. วิถีทรรศน์. มิถุนายน ๒๕๔๗. หน้า ๑๒๒

^๖ ชูวิธ ฤกษ์ศิริสุข: “จุดตายของนายกฯ” *กรุงเทพธุรกิจ*. ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๖.